

SWOT-АНАЛІЗ БІРЖОВОГО РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

© 2014 ГОРЬОВИЙ В. П., СИДОРЕНКО О. В.

УДК 330.334:339.172:303.72

Горьовий В. П., Сидоренко О. В. SWOT-аналіз біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні

У статті розглянуто SWOT-аналіз біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні. В роботі вирішено важливе завдання щодо формування стратегії розвитку такої складної економічної системи, як біржовий ринок сільськогосподарської продукції України. У дослідженні запропоновано авторське бачення аналізу бізнес-середовища функціонування БРСГП. Виявлено фактори впливу на нього в Україні, на основі цих факторів проведено SWOT-аналіз. За результатами SWOT-аналізу запропоновано найбільш оптимальні та економічно вигідні стратегії розвитку, визначено черговість і пріоритетність кожного із стратегічних планів у залежності від складності та затратності. Усунення проблем і загроз на основі проведеного SWOT-аналізу дасть можливість сформувати ефективний і збалансований біржовий ринок сільськогосподарської продукції з якісними важелями стимулювання безпосередньо сфери виробництва сільського господарства, страхування та, що є вирішальним, управління. Враховуючи необхідність активізації та терміновість подальшої розбудови біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні, дослідження, пов'язані з формуванням стратегії розвитку БРСГП, безумовно, набуватимуть подальшого розвитку в теоретико-практичних наукових дослідженнях учених.

Ключові слова: біржовий ринок, сільськогосподарська продукція, системний аналіз, SWOT-аналіз, стратегічний план, розвиток

Табл.: 4. **Формул.:** 4. **Бібл.:** 14.

Горьовий Василь Павлович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра менеджменту ім. професора Й. С.Завадського, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

Сидоренко Оксана Василівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра менеджменту ім. професора Й. С.Завадського, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

Email: Sydorenko_Oxana@ukr.net

УДК 330.334:339.172:303.72

UDC 330.334:339.172:303.72

Горевой В. П., Сидоренко О. В. SWOT-анализ биржевого рынка сельскохозяйственной продукции в Украине

Hor'ovyi V. P., Sydorenko O. V. SWOT-analysis of the Agricultural Produce Exchange in Ukraine

В статье рассмотрен SWOT-анализ биржевого рынка сельскохозяйственной продукции в Украине. В работе решена важная задача по формированию стратегии развития такой сложной экономической системы, как биржевой рынок сельскохозяйственной продукции Украины. В исследовании предложено авторское видение анализа бизнес-среды функционирования БРСГП. Выявлены факторы влияния на него в Украине, на основе этих факторов проведен SWOT-анализ. По результатам SWOT-анализа предложены наиболее оптимальные и экономически выгодные стратегии развития, определены очередность и приоритетность каждого из стратегических планов в зависимости от сложности и затратности. Устранение проблем и угроз на основе проведенного SWOT-анализа позволит сформировать эффективный и сбалансированный биржевой рынок сельскохозяйственной продукции с качественными рычагами стимулирования непосредственно сферы производства сельского хозяйства, страхования и, что является решающим, управления. Учитывая необходимость активизации и срочность дальнейшего развития биржевого рынка сельскохозяйственной продукции в Украине, исследования, связанные с формированием стратегии развития БРСГП, безусловно, будут иметь развитие в теоретико-практических исследованиях ученых.

The aim of this paper is to examine the SWOT-analysis of the agricultural produce exchange in Ukraine. This paper resolves an important problem of building up the development strategy for such a complex economic system as the agricultural produce exchange (APE) of Ukraine. The study introduces the author's vision on the analysis of the APE business environment operation, eliciting the influences on it in Ukraine, on the basis of which SWOT-analysis has been made. The results of the SWOT-analysis suggest the most appropriate and cost-effective development strategies and define the priority and sequence of each of the strategic plans depending on complexity and investment. Eliminating problems and threats on the basis of this SWOT-analysis will enable the formation of an effective and balanced agricultural produce exchange with high motivation directly in the sphere of agricultural production, insurance and, the most crucial, management. In the light of the need for intensification and urgency of further development of the agricultural produce exchange in Ukraine, research related to APE development strategy will be further investigated in theoretical and practical scientific studies.

Key words: stock exchange, agricultural produce, system analysis, SWOT-analysis, strategic plan, development

Tabl.: 4. **Formulae:** 4. **Bibl.:** 14.

Ключевые слова: биржевой рынок, сельскохозяйственная продукция, системный анализ, SWOT-анализ, стратегический план, развитие

Hor'ovyi Vasyil' P. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Management named after professor I. S. Zavadsky, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15., Kyiv, 03041, Ukraine)

Табл.: 4. **Формул.:** 4. **Библ.:** 14.

Горевой Василий Павлович – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра менеджмента им. проф. И. С. Завадского, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Обороны, 15., Киев, 03041, Украина)

Sydorenko Oksana V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Management named after professor I. S. Zavadsky, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15., Kyiv, 03041, Ukraine)

Сидоренко Оксана Василівна – кандидат экономических наук, доцент, докторант, кафедра менеджмента им. проф. И. С. Завадского, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Обороны, 15., Киев, 03041, Украина)

Email: Sydorenko_Oxana@ukr.net

Email: Sydorenko_Oxana@ukr.net

Вступ. В умовах становлення і розвитку ринкової економіки необхідність забезпечення ефективного функціонування біржового ринку є одним із найважливіших факторів економічної стабільності України. Варто зауважити, що біржовий ринок у цивілізованих економіках є надважливою державною справою, тобто знаходиться у зоні постійного державного інтересу та контролю з боку державних регуляторів. Особливо це стосується біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією, оскільки на сьогодні сільське господарство є фундаментальною складовою суспільного виробництва та найнеобхіднішою ланкою подолання економічної кризи, його потужною базою при формуванні ефективних стратегічних планів розвитку держави. Запровадження ефективної торгівлі стратегічно важливою продукцією сільського господарства із застосуванням прозорого ціноутворення та диверсифікацією економічних ризиків через біржові механізми є вкрай необхідним для покращення рівня суспільно-економічних відносин і прискорення розвитку багатьох супутніх біржовому ринку сфер.

Одним із аспектів діяльності біржового ринку сільськогосподарської продукції (далі – БРСГП) є сприяння розвитку таких галузей, як транспортування та зберігання продукції, кредитування та страхування сільськогосподарських ризиків, гарантування договірних зобов'язань, та, врешті, стимулювання розвитку економіки в цілому. Саме тому потрібно постійно аналізувати інформацію про стан зовнішнього та внутрішнього середовища розвитку БРСГП країни, оскільки його стабільний стан сприяє покращенню загальної економічної ситуації. А оскільки біржовий ринок, з точки зору теорії систем, є ще й надскладною економічною структурою, то вона вимагатиме значно ширшого аналітичного вивчення [9].

Стратегічне управління економічною системою передбачає спрямовану діяльність у межах окреслених цілей у певних умовах, які залежно від стану зовнішнього та внутрішнього середовищ можуть мати як позитивні тенденції, так і негативні (наприклад, цілеспрямована діяльність в умовах конкурентного та нестабільного ринкового середовища). Очевидно, для досягнення поставлених цілей стратегічне управління потребує постійного моніторингу кон'юнктури ринку, на базі якого формується стратегічний план. Врешті, обрана стратегія має бути реалізованою. Фактично стратегія в даному контексті виступає моделлю поведінки управлінської системи, яка обмежена цільовими та ресурсними рамками та повинна дотримуватись обраних критеріїв досягнення поставлених цілей. В широкому розумінні стратегічне управління розвитком будь-якої економічної системи слід розуміти як процес реалізації стратегічного плану, який включає наступні етапи: визначення цілей розвитку, встановлення реального стану системи з виявленням слабких і сильних її сторін, формулювання можливих сценаріїв розвитку, обрання з них економічно вигідного та мінімально ризикованого для системи [1, с.16].

Одним із ключових етапів побудови ефективного стратегічного плану розвитку є визначення реального стану середовища, в якому функціонує система. Методологічною базою оцінки цього стану може стати SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз допомагає з'ясувати, яка із стратегій розвитку на тлі наявних сильних і слабких сторін є най-

сприятливішою для ефективного і дієвого реагування на зміни у зовнішньому середовищі та використання сприятливих шансів і мінімізації існуючих ризиків [2, с. 27].

SWOT-аналіз дозволяє окреслити реальні риси ситуації, в якій опинилася та чи інша система, виявити комплекс проблем розвитку та реальні його можливості, а також сформулювати конкретну стратегію. За допомогою SWOT-аналізу вдається досягти реалістичності у виявленні переваг і недоліків системи, що дозволяє попередити негативні наслідки від можливих загроз, що нависають над системою у період трансформаційних перетворень. Важливо зазначити, що SWOT-аналіз як метод аналітичного дослідження якнайкраще підходить для оцінки систем, які проєктують свою діяльність на довгострокову перспективу та знаходяться під впливом постійних динамічних змін. Він об'єднує чотири економіко-суспільні категорії: strengths (сильні сторони) – переваги системи; weaknesses (слабкі сторони) – недоліки системи; opportunities (можливості) – фактори зовнішнього середовища, що надають переваг системі; threats (загрози) – фактори, що потенційно можуть шкодити системі.

Аналіз останніх публікацій. SWOT-аналіз відомий з 60-х рр. XX століття. В 1963 р. у Гарварді на конференції проблем бізнес-політики професором К. Andrews вперше було запропоновано нову методику стратегічного планування. З появою цього методу аналітики отримали інструмент, який дозволив з дотриманням логіки та правдивості вибудовувати схеми взаємодії сил, слабкостей, можливостей і загроз існуванню економічних систем [3, 13]. З 60-х років минулого століття і дотепер SWOT-аналіз залишається класичним інструментом стратегічного планування розвитку суспільно-економічних систем як на мікро-, так і на макрорівні. Він став найбільш ефективним управлінським методом виявлення цілей і пріоритетів розвитку на стратегічну перспективу.

Проблемами використання методу SWOT-аналізу та побудови матриці рішень займалося багато зарубіжних і вітчизняних учених, таких, як Дж. І. Ансофф [1], Дж. Вествуд, А. Сімкін, С. Дібб, П. Дойль [5], А. Балабанова [15], О. Берданова, В. Вакуленко [2], Г. Домбровська [6], С. Мошенський, О. Олійник [8], Г. Гольдштейн [3], Ю. Лукін [7], З. Шершньова, С. Оборська [12] та інші.

Але застосування SWOT-аналізу для стратегічного планування розвитку біржового ринку є перспективним і цікавим, оскільки біржовий ринок України й дотепер є маловивченим з точки зору застосування таких методик, як SWOT-аналіз. Тому метою нашого дослідження є власне виявлення оптимальної стратегії розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції України за допомогою використання SWOT-аналізу.

Виклад основного матеріалу. Основою для SWOT-аналізу та визначення ступеня важливості того чи іншого фактору розвитку БРСГП стало експертне оцінювання його кон'юнктури, проведене за методикою евристичного методу Дельфі в декілька етапів [4].

Отже, для оцінки стану БРСГП використаємо наступний алгоритм [4,8]:

1. Одним із перших етапів статистичної обробки отриманих даних експертного опитування є формування матриці (таблиці) балів на основі бальної

оцінки окремих факторів, що є в опитувальних анкетах, і на її основі формування таблиці рангів (табл. 1). Ранжування факторів, які впливають на стан БРСГП, здійснено для того, щоб мати змогу визначити рівень впливу кожного фактору. Ранг, рівний одиниці, присвоюється найважливішому фактору; ранг з тах числом – надається фактору з мінімальним впливом на досліджуване явище. Якщо експерт надає однакову кількість балів декільком факторам, то їм присвоюються стандартизовані ранги (стандартизований ранг – це частка від ділення суми місць, зайнятих факторами з однаковими рангами, на загальну кількість таких альтернатив).

2. Проміжним етапом є відбір коефіцієнтів за допомогою методу експертних оцінок, що є найбільш важливими для оцінки стану БРСГП. Розрахувати значення коефіцієнтів можна за формулою (1).

$$w_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}}, \quad i = \overline{1, m}, \quad j = \overline{1, n}, \quad (1)$$

де x_{ij} – оцінка фактора i , дана j -м експертом у балах;
 n – число експертів, які взяли участь в опитуванні;
 m – число коефіцієнтів (факторів), що підлягають оцінці та використовуються для ранжування.

3. Важливо також визначити ступінь узгодженості ранжуваних думок між експертами, наведених у табл. 2, за допомогою коефіцієнту конкордації (W) за формулою (2), оскільки вони можуть не збігатися. Коефіцієнт конкордації змінюється в межах $0 \leq W \leq 1$. Чим більше значення коефіцієнта конкордації, тим вищий ступінь узгодженості думок експертів.

$$W = \frac{12 \cdot S}{n^2(m^3 - m)}, \quad (2)$$

$$S = \sum_{i=1}^m \left(\sum_{j=1}^n a_{ij} - \frac{1}{2}n(m+1) \right)^2, \quad (3)$$

де W – коефіцієнт конкордації;
 S – сума квадратів відхилення всіх оцінок рангів кожного коефіцієнта від середнього значення;
 n – число експертів;
 m – число коефіцієнтів, що підлягають оцінці.

Визначивши коефіцієнт конкордації, ми отримуємо показник 0,73, який прямує до 1, а це, згідно з використаною методикою, означає, що експертні думки співпадають більше ніж у 73 %, тому доцільність проведення подальших дослідів, з огляду на думки експертів, є виправданим.

- б. Одним із важливих кроків в алгоритмі оцінки стану БРСГП є використання критерію Пірсона (χ^2), який визначається за формулою (4). Він використовується для перевірки статистичної істотності (значущості) коефіцієнта конкордації (W), яка свідчатиме про рівень випадковості узгодженості позицій респондентів:

$$\chi^2 = \frac{S}{\frac{1}{12} \min(n+1) + \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n T_i}, \quad (4)$$

де T_i – показник зв'язних факторів (проміжний показник, у нас: $T_i = 126$).

Розрахункове значення χ^2 з'являється з табличним значенням χ_t^2 для $n-1$ ступенів свободи та довірчої ймовірності ($p = 0,95$ або $p = 0,99$). Якщо $\chi^2 \geq \chi_t^2$, то коефіцієнт W є істотним, якщо ж $\chi^2 \leq \chi_t^2$, то необхідно збільшити кількість експертів групи.

У нашому дослідженні значення критерію Пірсона $\chi^2 = 210$ є більшим за табличне ($\chi_t^2 = 37,658$) для 5 % рівня значущості ($\alpha = 0,05$). Отже, розрахункове χ^2 більше критичної точки, що свідчить про невідповідність збігу думок опитуваних експертів у 95 %. Це дозволяє використовувати отримані фактори та характеристики стану біржового ринку сільськогосподарської продукції для подальшого аналізу в рамках SWOT-процедури.

Алгоритм проведення SWOT-аналізу передбачає дотримання своєї процедури та етапності. На першому етапі визначаються сильні та слабкі сторони системи [8, с. 618; 5, с. 84]. Для цього нами було вибрано всі елементи, що формують ці сторони в порядку спадання важливості обраних критеріїв.

На другому етапі визначаємо рівень значення та впливу отриманих факторів. Для цього ми визначимо SWOT-фактори за бальною оцінкою. Візьмемо за основу, що рівень значення ($X = w_{ij}$) – експертна оцінка фактора, а рівень впливу ($Y = S_j$) – рангова оцінка фактора, і порівняємо їх, присвоївши бали впливу, які варіюються від 0 до 3: 0 балів – немає впливу, 1 – слабкий вплив, 2 – помірний вплив, 3 – максимальний вплив (табл. 2).

Проведений SWOT-аналіз надає можливість зробити висновок, що сильні сторони БРСГП (10 %) і його можливості (37 %) на сьогодні не перевищують рівень загроз (29 %) і наявних слабких сторін (24 %), але все ж мають певний запас потужності для позитивного розвитку, хоча рівень ризиків на 6 % вищий. За такої ситуації економічні суб'єкти або повністю згортають свою діяльність, або ризикують і кардинально трансформуються.

Але для того, щоб зробити остаточний висновок про те, в якому напрямку потрібно розвивати ринок, необхідно встановити зв'язок між SWOT-факторами. Це є третім етапом SWOT-аналізу. Для цього формуємо матрицю SWOT усіх можливих варіантів поєднання SWOT-факторів та обираємо найбільш значущі з метою визначення кінцевих стратегічних напрямків розвитку [8, с. 616; 14, с. 221].

Після узагальнення варіантів матриці стратегічних напрямків розвитку БРСГП отримали варіанти поєднання лише деяких SWOT-критеріїв, які отримали найвищий рейтинг – 18 балів, а тому їх можна об'єднати в один стратегічний план (стратегію), спрямований на мінімізацію внутрішніх слабких сторін із проведенням внутрішніх глибоких перетворень з метою отримання переваг від зовнішніх можливостей і мінімізації зовнішніх загроз (табл. 3). Кон'юнктура БРСГП склалась така, що на сьогодні переважають слабкі сторони. Але ринок має сприятливі

Таблиця 1

Узагальнена матриця рангів факторів, які впливають на стан біржового ринку сільськогосподарської продукції України (за оцінками експертів)

Фактори / Експерти	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Σr_{ij}	$\Delta \Sigma r_{ij} - x_c$	Δ^2	S_j
Відсутність концепції розвитку	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	7,5	7,5	9,5	9,5	11	-	66	-78,3	6123,1	5,5
Висока корупція	3	3	3	3	3	6,5	6,5	8,5	8,5	10	11	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Політична нестабільність	2,5	2,5	2,5	2,5	5,5	5,5	8,5	8,5	8,5	8,5	11	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Неефективна податкова політика	2	2	2	4	5,5	5,5	7	8	10	10	10		66	-78,3	6123,1	5,5
Запровадження ф'ючерсного ринку	2	2	2	4	6	6	6	8	10	10	10	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Відсутність належної системи бірж. клірингу	2	2	2	4,5	4,5	6,5	6,5	8,5	8,5	10	11	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Низька фахова кваліфікація учасників БРСГП	1,5	1,5	3,5	3,5	5	7,5	7,5	7,5	7,5	10,5	10,5		66	-78,3	6123,1	5,5
Недосконале біржове законодавство	1	2	4	4	4	6,5	6,5	8,5	8,5	11	11	11	78	-66,3	4389,1	6,5
Негативний інвестиційний клімат	3	3	3	3	3	6,5	6,5	9	9	9	11	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Нестабільна грошово-кредитна політика	1	3	3	3	5	6,5	6,5	8,5	8,5	10	-	-	55	-78,3	6123,1	4,6
Висока конкуренція на міжн. біржовому ринку	1	2	3	4	6	6	6	9	9	9	11	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Посилення ролі СРО	2	2	2	4	5	6,5	6,5	8,5	8,5	-	-	-	45	-66,3	4389,1	3,8
Посилення державного регулювання	1,5	1,5	3	4	5,5	5,5	7	8	9	10	-	-	55	-78,3	6123,1	4,6
Створення Єдиного регулятора на БРСГП	1,5	1,5	3	4	5,5	5,5	8	8	8	10,5	10,5	-	66	-66,3	4389,1	5,5
Стимулювання спотового ринку СГП	4	4	4	4	4	4	4	8	9	11,5	11,5	-	68	-66,3	4389,1	5,7
Відсутність належної системи страхування сільгоспвиробників	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	11	-	66	-89,3	7965,6	5,5
Впровадження ін-технологічних досягнень	2	2	2	4	5	7,5	7,5	10	10	10	12	-	72	-66,3	4389,1	6
Недостатня зацікавленість держави у БРСГП	3	3	3	3	3	6,5	6,5	8,5	8,5	11	11	11	78	-99,3	9850,6	6,5
Неефективність антимонопольних заходів	1,5	1,5	5	5	5	5	5	8,5	8,5	10,5	10	12	77,5	-89,3	7965,6	6,5
Скорочення кількості організаторів на БРСГП	1	2,5	2,5	7,5	7,5	7,5	7	8,5	8,5	-	-	-	52,5	-78,3	6123,1	4,4
Низький рівень довіри до біржового ринку	3	3	3	4,5	4,5	6,5	6,5	9	9	9	11		69	-76,3	5814,1	5,8
Розвиненість біржового товарного ринку	1,5	1,5	3	4,5	4,5	6	7,5	7,5	9,5	9,5	-	-	55	-78,3	6123,1	4,6
Рівень конкурентності сільського господарства	3	3	3	4	6	6	6	8	9	10	11	-	69	-72,3	5220,1	5,8
Інтеграція у міжнародне біржове товариство	1	2	4	4	4	6	8,5	8,5	8,5	8,5	11	12	78	-66,3	4389,1	6,5
Запровадження нових видів біржових послуг	3	3	3	4	5	6,5	6,5	9	9	9	11,5	11,5	81	-66,8	4455,6	6,8

 $x_c = 144,3$; $S = 136801,6$

можливості (потужний сільськогосподарський ринок), які він має посилити у тих позиціях, де це можливо (впровадження нових видів біржових послуг, запуск ф'ючерсного ринку тощо), і з одночасною ліквідацією слабких позицій. Згідно з отриманою стратегією, це – упорядкування та вдосконалення біржового законодавства.

Отже, виходячи з теорії SWOT-аналізу, а саме технології побудови варіантів стратегій, є очевидним, що на сьогодні ключовою та вирішальною для розвитку БРСГП є стратегія усунення слабких сторін, так звана елімінація.

Зазвичай варіанти стратегій, пов'язані з використанням сильних сторін і шансів (стратегії нарощування / використання), є більш перспективними в плані успіху, ніж ті, що випливають з аналізу слабких сторін і ризиків.

У першому випадку в основу стратегій закладаються існуючі сильні сторони, потенціал яких хоча й не безмежний, але при їх вдалому поєднанні з новими шансами (стратегія пов'язування / кореляції) вони в майбутньому можуть стати джерелом позитивних зрушень. Слід додати, що реалізація таких варіантів стратегій зазвичай пов'язана з меншими витратами. Стратегії, спрямовані на усунення слабких сторін (стратегії елімінації), теж можна оцінити позитивно: вони зазвичай перебувають у сфері впливу управлінських органів (державних, СРО тощо), тому легше управляти процесами під час їх реалізації. Натомість стратегія мінімізації гірше піддається плануванню, оскільки майже не існує можливості впливу на зовнішні ризики. Справді ризикованою, а до того й доволі витратною, є стратегія трансформа-

Таблиця 2

SWOT-аналіз біржового ринку сільськогосподарської продукції України

	Фактори	Рівень значення (X), w_{ij}	Рівень впливу (Y), S_{ji}	Результат = X*Y
S – сильні сторони	Конкурентний потенціал сільського госп.	7,7/3	5,8/2	6
	Впровадження інформ.-технічних досягнень	6,9/2	6,0/2	4
	Розвинений біржовий товарний ринок	5,7/2	4,6/2	4
	Усього			14
W – слабкі сторони	Відсутність концепції розвитку	8,0/3	5,5/2	6
	Відсутність належної системи клірингу	7,7/3	5,5/2	6
	Низький рівень довіри	7,4/3	5,8/2	6
	Низька фахова кваліфікація учасників	7,0/3	5,5/2	6
	Недосконале біржове законодавство	7,0/3	6,5/3	9
	Усього			33
O – можливості	Запровадження ф'ючерсного ринку	7,3/3	6,5/3	9
	Стимулювання спотового ринку СГП	7,5/3	5,7/2	6
	Запровадження нових біржових послуг	6,8/3	6,8/3	9
	Інтеграція у міжнародне біржове товариство	6,4/2	6,5/2	4
	Посилення ролі СРО	5,9/2	3,8/1	2
	Посилення державного регулювання	4,5/2	4,6/2	4
	Створення єдиного регулятора на БРСГП	4,3/2	5,5/2	4
	Скорочення кількості організаторів	3,6/1	4,4/2	2
	Усього			40
T – загрози	Відсутність належної системи страхування сільгоспвиробників	9,7/3	6,5/2	6
	Незацікавленість держави у БРСГП	8,7/3	6,5/2	6
	Негативний інвестиційний клімат	8,6/3	6,5/2	6
	Висока корупція	8,3/3	6,5/2	6
	Політична нестабільність	8,2/3	5,5/2	6
	Неефективна податкова політика	7,6/3	6,5/2	6
	Неефективність антимонопольних заходів	7,4/3	4,6/2	6
	Нестабільна грошово-кредитна політика	6,0/2	6,5/2	4
	Висока міжнародна біржова конкуренція	5,3/2	6,5/2	4
	Усього			50

Таблиця 3

Варіанти стратегій розвитку БРСГП

	Можливості	Стратегія
Слабкі сторони	Відсутність належної системи біржового законодавства + Запровадження ф'ючерсного ринку (9+9=18 балів)	Удосконалення біржового законодавства з метою забезпечення функціонування ф'ючерсного ринку та стимулювання надання нових (різноманітних) біржових послуг (кліринг, хеджування, логістика, стандартизація біржових товарів тощо) і забезпечить демонополізацію ринку
	Відсутність належної системи біржового законодавства + Впровадження нових видів біржових послуг (9+9=18 балів)	

Таблиця 4

Варіанти стратегій

Можлива стратегія	Комбінація елементів SWOT-аналізу
<i>Стратегії, що впливають з аналізу сильних сторін і шансів</i>	
Стратегія зміцнення / нарощування	Концентрація уваги на сильних сторонах
Стратегія використання	Реалізація сприятливих шансів
Стратегія зв'язування / кореляції	Зв'язок між наявними сильними сторонами та виникаючими шансами
<i>Стратегії, що впливають з аналізу слабких сторін і ризиків</i>	
Стратегія елімінації	Усунення слабких сторін
Стратегія мінімізації	Мінімізація ризиків
Стратегія трансформації	Перетворення слабких сторін і ризиків у шанси

Джерело: [2, с 28].

ції, однак при успішній її реалізації з'являється можливість появи нових напрямів розвитку [2; 12, с. 145].

Очевидно, що «наріжним каменем» стримування розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції, є відсутність цивілізованих законодавчих норм щодо регулювання різних сфер біржових відносин: гарантування виконання біржових угод, страхування (хеджування) біржових ризиків, біржового клірингу, стандартизації і сертифікації тощо. Все це призвело до виникнення ряду системних проблем – монополізації ринку, відсутності прозорого ціноутворення та диверсифікації біржових ризиків, виникнення корупційних схем і стимулювання тіньової економіки. Вирішення цих проблем вбачається через прийняття концепції розвитку БРСГП як національного управлінського бізнес-проекту, який і включатиме запровадження виконання тактичних планів – запровадження ф'ючерсного ринку та нових видів біржових послуг (наприклад, ефективного біржового клірингу чи хеджування).

Висновки. Отже, в результаті експертного аналізу факторів впливу на біржовий ринок сільськогосподарської продукції нам вдалося відібрати найбільш значущі критерії його розвитку. Проаналізувавши їх, стало зрозумілим, що негативний вплив на БРСГП має відсутність належної системи законодавства та відсутність строкового (ф'ючерсного) ринку. Очевидно, що вирішенням цього є створення необхідного правового поля, яке б не стримувало обіг ф'ючерсних контрактів і розширення ринку новітніх біржових послуг, а навпаки, мінімізувало (або й унеможливило) більшість негативних проявів біржових відносин і стимулювало б його подальший розвиток, насампе-

ред, демонополізувало його, вивело з тіні та корупційних схем торгівлю сільськогосподарською продукцією. Цілоком очікуваний позитивний поштовх у розвитку БРСГП може забезпечити саме впровадження ф'ючерсної торгівлі та запровадження більш широких і різноманітних програм стимулювання біржової торгівлі.

Отже, за допомогою SWOT-аналізу ми отримали цілісну картину стану БРСГП і сформулювали ключову стратегію його розвитку – **стратегію елімінації** (усунення слабких сторін) через покращення законодавчої системи з метою запровадження ринку ф'ючерсної торгівлі сільськогосподарською продукцією та різноманітних біржових послуг, які б стимулювали біржову торгівлю. Згідно з цією стратегією, її виконання можна забезпечити за рахунок максимального використання внутрішніх ресурсів біржової системи та мінімального сприяння зовнішніх факторів.

Відтак, у роботі вирішено важливе завдання щодо формування стратегії розвитку такої складної економічної системи, як біржовий ринок сільськогосподарської продукції України. У дослідженні запропоновано авторське бачення аналізу бізнес-середовища функціонування БРСГП. Виявлено фактори впливу на нього в Україні, а на основі цих факторів проведено SWOT-аналіз. За результатами SWOT-аналізу запропоновано найбільш оптимальні та економічно вигідні стратегії розвитку, визначено черговість і пріоритетність кожного із стратегічних планів залежно від складності та затратності. Усунення проблем і загроз на основі проведеного SWOT-аналізу надасть можливість сформувати ефективний та збалансований біржо-

вий ринок сільськогосподарської продукції з якісними важеями стимулювання безпосередньо сфери виробництва сільського господарства, страхування та, що є вирішальним, управління.

Враховуючи необхідність активізації та терміновість подальшої розбудови біржового ринку сільськогосподарської продукції в Україні, дослідження, пов'язані з формуванням стратегії розвитку БРСГП, безумовно будуть набувати подальшої розвитку у теоретико-практичних наукових дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф; [пер. с англ.]. – М.: Экономика, 1999. – С. 219.
2. Берданова О., Вакулєнко В. Стратегічне планування місцевого розвитку: практич. посібник / [Берданова О., Вакулєнко В.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія-А», 2012. – 88 с.
3. Гольдштейн Г. Я. Стратегический менеджмент: конспект лекций / Г. Гольдштейн. – Таганрог: Издательство ТРТУ, 1995. – 418 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aup.ru/books/m24/>
4. Грабовецький Б. Є., Зянько В. В. Ідентифікація змісту та ранжування факторів, що обмежують розвиток венчурного бізнесу на основі методу експертних оцінок Дельфі / Б. Є. Грабовецький, В. В. Зянько // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2013. – № 4. – С. 46 – 54.
5. Дибб С. Практическое руководство по маркетинговому планированию / С. Дибб, Л. Симкин, Дж. Бредли. – СПб.: Питер, 2006. – 256 с.
6. Домбровська Г. П. Особливості стратегічного планування діяльності на підприємстві / Г. П. Домбровська, І. О. Герашенко // Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки». – 2008. – Вип. 85. – С. 211 – 216.
7. Лукіна Ю. В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 113 – 118.
8. Мошенський С. З., Олійник О. В. Економічний аналіз: підручник [для студентів економічних спеціальностей ВНЗ] / За ред. д. е. н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Ф. Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
9. Присяга Т. А. Визначення напрямків розвитку підприємств на основі аналізу позиції підприємства у матриці фінансових стратегій / Т. А. Присяга // Управління розвитком. – 2012. – № 12 (133). – С. 126 – 129.
10. Сидоренко О. В. Біржовий ринок сільськогосподарської продукції: базові аспекти теоретико-методологічного дослідження / О. В. Сидоренко // Управління економічним розвитком промислових підприємств. Серія «Економіка». – 2012. – Т. 12, № 220. – С. 210 – 216.
11. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами: монографія / А. Г. Семенов, О. О. Єропутова, Т. В. Перекрест, А. В. Линенко; [наук. ред.: В. Л. Корінев]. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 188 с.
12. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: навч. посібник / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.
13. SWOT-анализ. Основные положения SWOT-анализа предприятия // Сайт Stplan.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stplan.ru/articles/theory/swot.htm>
14. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посібник / За ред. Л. В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 301 с. – (Вища освіта XXI ст.).

REFERENCES

- Ansoff, I. Strategicheskoe upravlenie [Strategic management]. Moscow: Ekonomika, 1999.
- Berdanova, O., and Vakulenko, V. Stratehichne planuvannya mistsevoho rozvytku [Strategic planning for local development]. Kyiv: Sofyia-A, 2012.
- Dibb, S., Simkin, L., and Bredli, Dzh. Prakticheskoe rukovodstvo po marketingovomu planirovaniu [A practical guide to marketing planning]. St. Petersburg: Piter, 2006.
- Dombrovska, H. P., and Herashchenko, I. O. "Osoblyvosti stratehichnoho planuvannya diialnosti na pidpriemstvi" [Features of the strategic planning of the company]. Komunalne gospodarstvo mist. Seriya «Ekonomichni nauky», no. 85 (2008): 211-216.
- Goldshteyn, G. Ya. "Strategicheskii menedzhment" [Strategic management]. <http://www.aup.ru/books/m24/>
- Hrabovetskyi, B. IE., and Zianko, V. V. "Identyfikatsiia zmistu ta ranzhuvannya faktoriv, shcho обмеzhuiut rozvytok venchurnoho biznesu na osnovi metodu ekspertnykh otsinok Delfi" [Identification of content and ranking factors limiting the development of venture capital on the basis of expert assessments Delphi]. Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu, no. 4 (2013): 46-54.
- Lukina, Yu. V. "Formuvannya ta realizatsiia stratehii upravlinnia finansamy pidpriemstva" [Formulation and implementation of strategies for managing the finances of the company]. Finansy Ukrainy, no. 3 (2006): 113-118.
- Moshenskyi, S. Z., and Oliinyk, O. V. Ekonomichniy analiz [Economic Analysis]. Zhytomyr: Ruta, 2007.
- Prisyaha, T. A. "Vyznachennia napriamkiv rozvytku pidpriemstv na osnovi analizu pozytsii pidpriemstva u matrytsi finansovykh stratehii" [Defining areas of enterprise development by analyzing the position of the company in a matrix of financial strategies]. Upravlinnia rozvytkom, no. 12 (133) (2012): 126-129.
- Sydorenko, O. V. "Birzhovyi rynek silskohospodarskoi produktsii: bazovi aspekty teoretyko-metodolohichnoho doslidz-hennia" [Stock market for agricultural products: a basic theoretical and methodological aspects of the study]. Upravlinnia ekonomichnym rozvytkom promyslovykh pidpriemstv. Seriya «Ekonomika» vol. 12, no. 220 (2012): 210-216.
- Semenov, A. H., Yeroputova, O. O., and Perekryst, T. V. Finansova stratehiia v upravlinni pidpriemstvamy [Financial strategy in the management of enterprises]. Zaporizhzhia: KPU, 2008.
- Shershnyova, Z. IE., and Oborska, S. V. Stratehichne upravlinnia [Strategic Management]. Kyiv: KNEU, 1999.
- "SWOT-analiz. Osnovnye polozeniia SWOT-analiza predpriatia" [SWOT-analysis. Main provisions of the SWOT-analysis company]. <http://www.stplan.ru/articles/theory/swot.htm>
- SWOT-analiz – osnova formuvannya marketynhovykh stratehii [SWOT-Analysis - a Basis for Developing marketing strategies]. Kyiv: Znannia, 2005.